

WSPOMNIENIA

DOC. DR HAB. MED. FELIKS SAWICKI – W 30-LECIE ŚMIERCI

ASSOC. PROF. FELIKS SAWICKI (MD) - 30TH ANNIVERSARY OF DEATH

STRESZCZENIE

Trzydzieści lat temu, 12 kwietnia 1979 roku w wieku 50 lat zginął w katastrofie samochodowej doc. dr hab. med. Feliks Sawicki, wybitny epidemiolog w zakresie chorób niezakaźnych, jeden z głównych współtwórców epidemiologii przewlekłych nieswoistych chorób układu oddechowego w skali światowej, kierownik Zakładu Statystyki Medycznej Państwowego Zakładu Higieny.

Słowa kluczowe: *epidemiologia chorób przewlekłych, przewlekłe choroby układu oddechowego, statystyka medyczna*

Feliks Sawicki urodził się 9 października 1929 roku we Lwowie. Jego rodzice zostali zamordowani w 1942 r. a młodym chłopcem zaopiekowała się przyjaciółka matki. W 1945 r. wyjechał do Gdańska gdzie skończył liceum i rozpoczął studia na Wydziale Lekarskim Akademii Medycznej. W związku z niepokojącymi go działaniami Służby Bezpieczeństwa w 1950 r. przeniósł się do Warszawy gdzie dokończył studia medyczne. Przez dziesięć lat był asystentem na Oddziale Chirurgicznym Szpitala nr 7 na Żoliborzu a ponadto pracował w Przychodni Rejonowej i w Pogotowiu Ratunkowym.

W roku 1957 Feliks Sawicki rozpoczął bardzo aktywną działalność w Warszawskim Klubie Inteligencji Katolickiej będąc członkiem zarządu, skarbnikiem a także twórcą i pierwszym kierownikiem sekcji kultury, która jak wspomina Andrzej Wielowieyski stała się liczny i promieniującym ośrodkiem niezależnej myśli i działalności; po latach wspomagała KOR¹. Wywarł duży wpływ na formowanie oblicza Klubu i jego ewolucję, na stosunki Klubu z pismami środowiskowymi, walczył o otwarcie środowiska na świat, dzięki jego staraniom wielu członkom udało się po raz pierwszy wyjechać za granicę.

W 1958 r. odbył krótki staż w Klinice Chirurgicznej L. Légera w Paryżu ale niestety dobrze zapowiadająca się kariera chirurga została przerwana przez pojawienie się objawów związanych z naczyniakiem rdzenia kręgowego. W związku z tą chorobą w 1959 r. przeszedł operację w Londynie ale niestety pozostał niedowład kończyn dolnych, który definitywnie uniemożliwił mu

ABSTRACT

Thirty years ago, on 12 April 1979, in a car accident died at age 50 Assoc. Professor Feliks Sawicki M.D. outstanding epidemiologist of non-communicable diseases, one of the main contributors to epidemiology of Chronic Obstructive Pulmonary Disease, head of the Department of Medical Statistics of the National Institute of Hygiene.

Key words: *epidemiology of non-communicable diseases, epidemiology of COPD, medical statistics*

kontynuowanie pracy chirurga. W tym czasie podjął współpracę z Wydziałem Zdrowia i Opieki Społecznej m.st. Warszawy oraz Departamentem ..W 1962 r. rozpoczął pracę w Zakładzie Epidemiologii Państwowego Zakładu Higieny jako kierownik Pracowni Statystyki Medycznej.

Wielką pomocą w przekwalifikowaniu się na nową, dopiero rozwijającą się w naszym kraju dziedzinę było ukończenie w 1964 roku 4 miesięcznego kursu statystyki i epidemiologii w niezwykle prestiżowym ośrodku jakim była i jest Londyńska Szkoła Higieny i Medycyny Tropikalnej. Z wyjazdem na ten kurs wiązały się pewne trudności, o których mówił przyjaciel z KIK „Gdy zaistniała szansa na zdobycie nowego zawodu, co wiązało się z wyjazdem do Wielkiej Brytanii, Służba Bezpieczeństwa z właściwym sobie wdziękiem zaszantażowała go - będzie paszport, jak będzie współpraca. Felek stojący przed niepowtarzalną szansą, mający na utrzymaniu troje dzieci, odmówił. Na dwa dni przed rozpoczęciem zajęć w Londynie paszport dostał”². Ukończenie tego kursu odegrało bardzo ważną rolę w karierze zawodowej Feliksa Sawickiego gdyż z jednej strony dało możliwość zapoznania się z nowoczesną biostatystyką i epidemiologią a z drugiej strony zapoczątkowało kontakty z ze światowej sławy biostatystykami, którzy później odwiedzali prowadzony przez Niego Zakład. Wzbogacanie swojej wiedzy w nowej dziedzinie kontynuował na kursach w kraju (statystyka matematyczna i programowanie) a także w USA i Wielkiej Brytanii (metody epidemiologiczne i biostatystyka).

1 A. Wielowieyski „Moje zablokowane pokolenie” Gazeta Wyborcza 19.04.2008.

2 A. Paszewski „Feliks Sawicki – Wspomnienie” Gazeta Stołeczna 14.12.2006 „POŻEGNANIA”

Niewątpliwie najważniejszym i największym osiągnięciem zawodowym Feliksa Sawickiego było zaplanowanie i przeprowadzenie pierwszego na taką skalę w kraju prospektywnego badania epidemiologicznego w zakresie chorób niezakaźnych, które dotyczyło występowania, dynamiki i społeczno-środowiskowych czynników ryzyka przewlekłych nieswoistych chorób układu oddechowego wśród mieszkańców Krakowa. Przygotowania do badania rozpoczęto w 1965 r., pierwsze badanie przekrojowe przeprowadzono w 1968 r. drugie w 1973 r. a trzecie, już po śmierci twórcy tego projektu w 1981 r. Badanie to było realizowane w ramach naukowej współpracy polsko-amerykańskiej a partnerami ze strony USA był National Center for Health Statistics a następnie National Heart, Lung and Blood Institute. Fakt realizowania badania z takimi partnerami świadczył o już wysokiej pozycji zawodowej i autorytecie Feliksa Sawickiego a także o wysokiej randze naukowej badania. Trudności w chodzeniu nie uniemożliwiły Głównemu Wykonawcy tych badań częstych wyjazdów do Krakowa, doglądania realizacji badań, rozwiązywaniu na miejscu problemów na jakie napotykali wykonawcy. Pasji naukowej towarzyszyła niezwykła rzetelność i troska o jakość danych, które miały się stać podstawą ważnych analiz i wniosków. Oryginalna metodyka badań, unikalne rozwiązania w zbieraniu danych i nowoczesne metody analizy wyników były podstawą opracowania dwóch rozpraw habilitacyjnych (w tym samego Głównego Wykonawcy w 1972 r.), trzech rozpraw doktorskich oraz kilkudziesięciu publikacji naukowych. Zakres zainteresowań przewlekłymi chorobami układu oddechowego poszerzył Feliks Sawicki o ich uwarunkowania środowiskowe u dzieci, które stały się przedmiotem badania przeprowadzonego przy jego pomocy przez Oddział w Rabce Instytutu Matki i Dziecka.

Drugim ważnym obszarem działalności naukowo-praktycznej Feliksa Sawickiego prowadzonej w utworzonym i kierowanym przez niego od 1973 r. Zakładzie Statystyki Medycznej PZH było wykorzystanie rutynowo zbieranych danych dla oceny stanu zdrowia ludności. Kierował pracami zespołu przygotowującego nowe zasady zbierania i analizy danych o przyczynach hospitalizacji mieszkańców Polski i był jednym z głównych autorów projektu systemu informacyjnego dotyczącego zdrowia ludności, który niestety nie doczekał się wdrożenia. Bardzo dbał o to by Zakład, którym kierował był miejscem nowoczesnej nauki. Pomimo wielu trudności wystarał się o minikomputer oraz końcówkę komputerową do dużego komputera, co w owych czasach było czymś niezwykle jak na placówkę naukową w ochronie zdrowia. Uzyskał dwa stypendia naukowe w USA dla pracowników Zakładu co również nie było czymś zwyczajnym w latach 70., zapraszał naukowców z zagranicy, współorganizował międzynarodowe i krajowe konferencje. Był niezwykle wymagającym szefem ale równocześnie bardzo dużo,

mimo ograniczeń związanych z chorobą, wymagał od siebie a jego rzetelność i pracowitość były powszechnie znane. Nie był łatwym partnerem do współpracy gdyż był perfekcjonistą a przekonany o słuszności własnego zdania starał się je realizować co czasami bywało trudne dla kolegów - ale to jego osady, dzięki ogromnej wiedzy, były zazwyczaj trafne.

Jego talent dydaktyczny i potrzeba dzielenia się swoją wiedzą i kształcenia w zakresie statystyki zwłaszcza lekarzy, dla których w jego przekonaniu powinna ona być niezbędnym narzędziem w pracy badawczej, znalazły swój wyraz w licznych kursach, które prowadził w PZH, oraz wykładach i ćwiczeniach w Studium Doktoranckim Akademii Medycznej w Warszawie, na międzynarodowych kursach organizowanych w Bratysławie przez WHO, a także na wykładach w wielu ośrodkach naukowych za granicą. Był doradcą i konsultantem Europejskiego Biura Regionalnego WHO w Kopenhadze, był zastępcą przewodniczącego Komisji Epidemiologii w Komitecie Ekologii Człowieka PAN i sekretarzem Komisji Zdrowia w Komitecie Badań i Prognoz „Polska 2000” PAN, członkiem rad naukowych kilku instytutów.

Opublikował około 100 prac naukowych, był współ-autorem kilku podręczników dotyczących zastosowania statystyki w różnych dziedzinach medycyny a w 1974 r. ukazała się jedna z jego najważniejszych prac pt. „Elementy statystyki dla lekarzy”, która już po jego śmierci doczekała się w 1982 r. drugiego wydania i wciąż jest poszukiwanym źródłem wiedzy statystycznej nie tylko dla lekarzy. Wyrazem uznania dla jego dorobku naukowego i działalności dydaktycznej było wystąpienie do Rady Państwa z wnioskiem o nadanie tytułu profesora nadzwyczajnego.

Feliks Sawicki zginął 12 kwietnia 1979 r. w wypadku samochodowym w Dąbrowie Górniczej gdy jechał do Krakowa wraz z amerykańskim przyjacielem i partnerem współpracy naukowej oraz jego żoną omawiać kolejny etap badania krakowskiego. To badanie, które przyniosło mu sławę i uznanie przyczyniło się w pewnym sensie do jego przedwczesnej śmierci. Jest pochowany na cmentarzu Zakładu dla Niewidomych w Laskach pod Warszawą.

Otrzymano: 29.06.2009 r.

Zakwalifikowano do druku: 2.07.2009 r

Adres do korespondencji

dr n. przyr. Bogdan Wojtyniak
Zakład-Centrum Monitorowania i Analiz Stanu Zdrowia Ludności (dawny Zakład Statystyki Medycznej) Narodowego Instytutu Zdrowia Publicznego - Państwowego Zakładu Higieny
ul. Chocimska 24, 00-791 Warszawa
tel. +48 22 54 21 229